

Stručni rad

ZAŠTO JE HUMOR UČITELJA BITAN?

izv. prof. dr. sc. Nina Pavlin-Bernardić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak

Dosadašnja istraživanja ukazuju na to da je humor učitelja povezan s različitim ishodima kod učenika, kao što su motivacija za učenje i ispitna anksioznost. Većina istraživanja u ovom području provedena je prije dvadesetak godina, no u novije vrijeme ponovno raste interes istraživača o ovoj temi. Stoga su u ovom radu prikazani rezultati novijih istraživanja koja su se bavila nastavničkim stilovima humora i varijablama povezanim s njima. Ta istraživanja ukazuju na to da je vrlo povoljno koristiti tzv. prikladan humor, osobito onaj koji je povezan sa sadržajem gradiva. Brojni su načini na koje se humor može uključiti u nastavu te smo u ovom radu opisali neke od njih.

Ključne riječi: stilovi humora, motivacija, ispitna anksioznost

1. Uvod

Humor je zajednički naziv za crtane, pisane i verbalno iznesene sadržaje koje u ljudi izazivaju fiziološke i emocionalne reakcije poput smijeha i veselja [1]. Humor je bitan u različitim situacijama u životu pa tako istraživanja pokazuju da je bitan i u situacijama poučavanja. U ovom radu ćemo prikazati rezultate novijih istraživanja o tome kako je humor učitelja povezan s različitim obrazovnim ishodima kod učenika te na koje se načine može uključiti u nastavu.

2. Stilovi humora

Četiri su glavna stila humora, koja svi ponekad koristimo, no razlikujemo se po tome koje stilove koristimo češće [2]. Afilijativni stil ima za cilj povezivanje s drugim ljudima i smanjivanje napetosti, stvaranje osjećaja veselja i zajedništva među ljudima. Agresivni stil odnosi se na ismijavanje drugih, a samoporažavajući stil na ismijavanje vlastitih nedostataka i propusta. Četvrti stil humora, samopoboljšavajući, odnosi se na humor koji se koristi u stresnim ili frustrirajućim situacijama, kako bi ih osoba lakše podnijela. Naravno, dok afilijativni i samopoboljšavajući stil imaju pozitivan utjecaj na psihološke čimbenike, agresivni i samoporažavajući stil mogu biti negativno povezani s psihološkim zdravljem i dobrobiti.

2.1. Stilovi humora u nastavi

Korištenjem metode opažanja, u jednom su bitnom istraživanju u ovom području [3] autori analizirali nastavničko korištenje humora i podijelili ga na dvije vrste: prikladan i neprikladan. Prikladan humor doprinosio je dobroj atmosferi na nastavi i nije vrijeđao učenike niti općenito osobe na koji se odnosio. Mogao je biti vezan ili nevezan uz teme koje su obrađivane na nastavi. U prikladni humor autori su svrstali i samoporažavajući humor, koji je uključivao šale nastavnika na vlastiti račun, i neplanirani humor, tj. onaj koji se događa slučajno, primjerice kada nastavnik napravi pogrešku. Neprikladan humor autori su podijelili na uvredljiv, kojim se ismijavaju pojedinci ili skupine, i podcjenjivački, primjerice podcjenjivanje osobina ili ponašanja učenika na nastavi.

Ove vrste nastavnčkog humora su bitne jer istraživanja ukazuju na njihovu različitu povezanost s motivacijom učenika i ishodima učenja.

3. S čime je korištenje humora u nastavi povezano?

Istraživanja korištenja humora u nastavi u Hrvatskoj su rijetka, no u jednom istraživanju provedenom u okviru diplomskog rada [4] autorica je koristila metodu opažanja. Pošto je istraživanje provela za vrijeme stručno-pedagoške prakse, ni učiteljice ni učenici nisu znali da se provodi sustavno promatranje koje se odnosilo na korištenje humora. Uzorak su činile četiri učiteljice i 78 učenika od 1. do 4. razreda jedne osnovne škole. Rezultati ovog istraživanja pokazali su da su učiteljice humor koristile vrlo rijetko i to najčešće tijekom frontalne nastave, u razgovoru s učenicima. Najčešće su ga koristile u središnjem dijelu sata, a najmanje prilikom vrednovanja. Teme korištenog humora su se uglavnom odnosile na nastavni sadržaj, no autorica navodi da je bilo i slučajeva kada su učiteljice koristile i „humor radi humora“.

U jednom novijem istraživanju, također provedenom u Hrvatskoj [5], autorice su provele ispitivanje na uzorku sveučilišnih studenata, kojim su željele ispitati doprinos procijenjenih stilova humora njihovih nastavnika u evaluacijama nastavnika od strane studenata. Također, željele su ispitati i doprinos nastavničkih stilova humora objašnjenju različitih motivacijskih čimbenika u studenata (vrijednosti zadatka i akademske samoefikasnosti), kao i ispitne anksioznosti. Rezultati njihovog istraživanja pokazali su da sveučilišni nastavnici relativno često koriste prikladne oblike humora na nastavi (šale, prikazivanje različitih duhovitih materijala i slično), a rijetko onaj koji se smatra agresivnim, odnosno neprikladnim. Također, pokazalo se da stilovi humora sveučilišnih nastavnika svakako imaju veze s time kako ih studenti procjenjuju: prikladan humor nastavnika bio je pozitivan, dok je neprikladan humor bio negativan prediktor studentske evaluacije nastavnika. Ovaj nalaz bi svakako trebalo provjeriti i kod učenika osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj, no s obzirom na nalaze drugih istraživanja iz ovog područja, možemo pretpostaviti da bi se i kod njih pokazali slični efekti.

Prikladan humor nastavnika također se u tome istraživanju pokazao pozitivnim prediktorom motivacijskih varijabli uključenih u istraživanje (vrijednosti zadatka i samoefikasnosti), no suprotno očekivanjima, ni prikladan ni neprikladan stil humora nastavnika nisu se pokazali statistički značajnim prediktorima ispitne anksioznosti.

Taj rezultat autorice objašnjavaju time što se procjena nastavnčkog stila humora u njihovome istraživanju odnosila na onaj korišten na nastavi, a ne na samome ispitu. Bilo bi dobro provjeriti ovaj nalaz i na uzorku učenika osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj, jer prikladan humor nastavnika vjerojatno djeluje na to da ga učenici percipiraju kao ugodniju osobu i više se opuste u situacijama ispitivanja.

Neka druga istraživanja koje navode autorice navedenog rada pokazuju da prikladan humor nastavnika tijekom usmenog i pisanog ispitivanja smanjuje anksioznost učenika te da ga je kod pisanog ispitivanja bolje koristiti u uputama učenicima za rješavanje testa nego u samim pitanjima u testu, jer tada mogu djelovati pomalo zbunjujuće i odvući pažnju učenika.

U pregledu istraživanja koja su se odnosila na humor nastavnika u školama i na fakultetima [6], osim navedenih povezanosti s motivacijom i anksioznosti, navodi se i da korištenje humora potiče bolju atmosferu na nastavi, kao i da učenici i studenti u upitničkim istraživanjima redovito označavaju da im je smisao za humor jedna od najpoželjnijih osobina uspješnog nastavnika.

4. Na koje se načine humor može uključiti u nastavu?

Brojni su načini na koje učitelji kreativno mogu uključiti prikladni humor u svoju nastavu i time postići bolju atmosferu u učionici i povezanost među učenicima do koje zajednički smijeh može dovesti. Navest ćemo neke:

1. Duhoviti video materijali: za različite teme i uzraste sada se mogu naći video isječci na Youtubeu povezani s nastavnim gradivom, primjerice dijelovi crtića, komedija, odglumljene situacije, anegdote koje netko priča, smiješni eksperimenti.
2. Karikature i stripovi: puno takvih materijala je na engleskom, ali mogu se lako prevesti na hrvatski i koristiti u nastavi. Također, zadavanje učenicima da sami prevedu tekst takvog smiješnog materijala može povećati njihovu motivaciju za učenje jezika. Moguće je i da tijekom aktivnosti ponavljanja sami nacrtaju neku karikaturu ili strip vezan uz gradivo.

3. Dijelovi duhovitih priča i romana koji se odnose na gradivo. Oni također mogu povećati motivaciju učenika za čitanjem, a učitelji im mogu preporučiti knjige iz kojih su odabrali isječke.
4. Duhovite pjesmice: jedan od načina osmišljavanja mnemotehnika su rime, primjerice poznata „Ja znam jer sam lumen, gustoća je masa kroz volumen“ ili „Mala moja, dajem ti na znanje, sila masi daje ubrzanje“. Učenicima se mogu pokazati takve mnemotehnike kao primjer i zadati im da sami osmisle nove, ili da napišu duhovite pjesme u vezi gradiva koje su učili.
5. Vicevi i anegdote: danas se na internetu može naći puno odličnih viceva; neki mogu biti povezani s gradivom, ali to nije nužno. Moguće je recimo uvesti „vic dana“ koji učitelj ispriča na početku ili sredinom dana kako bi razveselio i razbudio učenike, a moguće je zadužiti i njih da pronađu takav vic.
6. Spontani humor: učitelji se ne trebaju suzdržavati vlastitih šala, ukoliko su prikladne. Mnogi od nas se i danas sjećamo svojih duhovitih učitelja i šala koje su govorili, a bolje i pamtimo gradivo na koje su se odnosile i situacije u kojima su izrečene. Na učenike potkrepljujuće djeluje i poboljšava atmosferu ako se zajedno s njima nasmijemo i njihovim šalama (ponovno, ukoliko su prikladne i ne ponižavaju druge učenike), pazeći da se pažnja u razredu ne otme kontroli.
7. Šale na vlastiti račun: umjereno korištenje tzv. samoporažavajućeg humora može imati korisnu odgojnu komponentu. Učenicima time pokazujete da imate smisla za humor na vlastiti račun, da se i vama može dogoditi neki propust i da se na to treba nasmijati na svoj račun i krenuti dalje. Na taj način mogu učiti od vas po modelu i ne shvaćati vlastite pogreške tragično, već se nasmijati i krenuti dalje u nove uspjehe.

5. Zaključak

Zaključno, učitelji se ne bi trebali suzdržavati od korištenja humora u svojoj nastavi, ukoliko je on prikladan i primjeren dobi učenika te barem dijelom vezan uz gradivo. Humor podiže interes i motivaciju učenika za gradivo, a duhovite učitelje učenici percipiraju ugodnijima i osjećaju manju anksioznost prilikom praćenja sata, usmenog ili pisanog odgovaranja. Humor se u nastavi može koristiti na različite načine: spontanim šalama za vrijeme nastave, korištenjem duhovitih video materijala, karikatura, viceva, tekstova, kao i zadavanjem kreativnih zadataka učenicima u koje mogu uključiti svoje duhovito viđenje gradiva.

6. Literatura

[1] Brozović, D. Hrvatska enciklopedija. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2004.

[2] Martin, R. A., Puhlik-Doris, P., Larsen, G., Gray, J. i Weir, K. Individual differences in uses of humor and their relation to psychological well-being: Development of the Humor Styles Questionnaire. *Journal of Research in Personality*, 2003, 37(1), 48–75.

[3] Wanzer, M. B., Frymier, A., Wojtaszczyk, A. M. i Smith, T. Appropriate and inappropriate uses of humor by teachers. *Communication Education*, 2006, 55(2), 178–196.

[4] Ambruš, N. Obilježja humora u nastavi primarnog obrazovanja. Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg:108/preview> (27. 1. 2022.)

[5] Fileš, T. i Pavlin-Bernardić, N. Stilovi humora sveučilišnih nastavnika kao prediktori evaluacije nastavnika i motivacijskih čimbenika u studenata. *Odgajno-obrazovne teme*, 2021, 4(1), 41-64.

[6] Pavlin-Bernardić, N. (2021). Uloga konteksta u procesu obrazovanja. U: V. Kolesarić, D. Ivanec i D. Domijan (ur.), *Kontekst u psihologiji - konceptualni, teorijski i istraživački aspekti*. Zagreb: Novi redak, 2021, 257-282